

УДК 374:[78.:793.32]-027/21

DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2019.73.181003>**ЗАХАР ОМЕЛЬЯНЕНКО**ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2563-5582>*(Суми)**Place of work: Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko**Country: Ukraine**Email: zahathrasher@gmail.com***ТЕОРЕТИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСВІДУ МУЗИЧНО-ТАНЦЮВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

У статті висвітлено та узагальнено погляди вітчизняних науковців на проблему досвіду музично-танцювальної діяльності. Установлено, що актуальність цієї проблеми привертає увагу педагогів, музикантів, хореографів, психологів. Незважаючи на широке коло опрацьованих джерел нами було встановлено, що більшість науковців звертають увагу окремо на музично-ритмічну і танцювальну діяльність і майже не вивчають музично-танцювальну діяльність як єдине ціле.

Виокремлено різновиди музичної діяльності (композиція, виконавство, сприйняття музики) та функції і завдання танцювальної діяльності. Подано характеристику музично-танцювальної діяльності та її значення на становлення творчих здібностей дітей.

Ключові слова: *досвід; музика; музична діяльність; танцювальна діяльність; танцювальний рух; танець.*

Постановка проблеми. У наш соціально-орієнтований час, коли життя людини стало оцінюватися мірою успіху, визнанням і досягненням конкретних цілей, забезпечення всебічного розвитку дитини засобами музики і ритмічних рухів відіграє важливу роль в розвитку творчої і гармонійно-успішної особистості. Однією з основних проблем сучасного суспільства є формування здорової нації, зокрема підростаючого покоління. Педагоги, медики, батьки повсюдно констатують затримку, відставання, порушення та невідповідність нормам у розвитку дітей, неповноцінність їх здоров'я. В першу чергу такі відхилення стосуються опорно-рухового апарату та нервової системи. Тому завдання, що стоїть сьогодні перед педагогами та вихователями, керівниками дитячих хореографічних колективів полягає у розвитку фізичного та психологічного здоров'я дітей засобами музично-танцювальної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз актуальних досліджень засвідчив, що окремі аспекти означеної проблематики вивчали видатні педагоги-хореографи (К. Василенко, В. Верховинець, П. Вірський, А. Гуменюк) та психологи (Л. Виготський, О. Леонтєв, С. Рубінштейн) та інші. Теоретичний аспект досвіду музично-танцювальної діяльності стали предметом наукового пошуку вітчизняних науковців, зокрема Л. Коган, Л. Новікова, І. Онищук, О. Олексюк, Г. Падалка, В. Черкасов, С. Шип та інші. Водночас аналіз наукової думки надає підстави стверджувати, що теоретико-педагогічний аспект досвіду музично-танцювальної діяльності не був предметом цілісного дослідження.

Мета статті – висвітлити теоретико-педагогічний аспект досвіду музично-танцювальної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. У словнику-довіднику музичних термінів за редакцією Ю. Юцевича термін «музика» (грец. *musike*, від *muse* – богині) є мистецтвом інтонації, що забезпечує віддзеркалення дійсності засобами звукових художніх образів. Музика спрямована на емоційну і чуттєву сферу людини та забезпечує формування і розвиток творчого начала. Основою цього процесу є сприймання, з яким найтісніше пов'язані такі феномени, як композиція, інтерпретація, виконання, слухання, оцінювання тощо. Натомість, у Тлумачному словнику сучасної української мови термін «музика» є мистецтвом організації звуків і тиші для створення художніх образів (Бусел, 2005). Музика є мистецтвом, що має велику силу емоціонального впливу та виступає важливим засобом формування ідейних переконань, моральних та естетичних ідеалів людей.

Аналіз та систематизація наукової літератури засвідчує, що з точки зору класифікації мистецтв музику називають часовим та виконавським мистецтвом. Вітчизняний дослідник С. Шабутін називає музику незображальним мистецтвом, тобто музичні образи в більшості випадків вільні від конкретного відображення дійсності (Шабутін, 2011, с. 89).

Принагідно зазначити, що музика разом з рухом формують свободу в творчому мисленні, надають можливість імпровізувати, радіти, звільнитися від негативних емоцій. Музика і рух допомагають пізнати світ, сприяють вихованню особистості, розвивають творчу уяву та художній смак. Музика спільно з рухом виконують функцію психічної і соматичної релаксації, відновлюють життєву енергію особистості.

Вважаємо за доцільне підкреслити, що рух виступає першоелементом танцю. Так, А. Фомін розкриває танець як вид творчої діяльності людини, призначений для ігрового впливу на самого виконавця або для видовищного ефекту, що досягається шляхом імітації жестів, ритмічної зміни поз і па (Фомін, 2014). Натомість, Є. Горшкова засвідчує, що танець – це вид творчої людської діяльності, в якій використовуються особливі па, тобто такі ритмічні поєднання поз, які володіють функціональною і естетичною єдністю. Дослідниця наголошує, що танець нерозривно пов'язаний з танцювальним рухом (Горшкова, 2015).

Результати аналізу та систематизації базових понять зокрема, музика й танець, надають можливість висвітлити дефініції музичної та танцювальної діяльності. Так, Л. Новікова відзначає, що музична діяльність є активністю художньо-естетичного сприйняття музичних цінностей, особливістю якої є естетичне цілепокладання, що полягає в можливості суб'єкта відкрити для себе в музичному явищі нові думки та переживання. Л. Новікова поділяє музичну діяльність на три основні різновиди, зокрема композиція, виконавство, сприйняття музики. Під композицією розуміється процес створення і запису музики на певний носій, за допомогою якого інші можуть її інтерпретувати. Вчення про композицію здебільшого спирається на традиції західноєвропейської музики, в якій виділяють три сторони композиторської роботи, а саме: гармонію, мелодію і ритм. Під процесом виконання музики автор розуміє фізичну реалізацію музики. Музичний твір виконують відповідно до записаної його автором структури і інструментування (Новікова, 2016).

Нами було встановлено, що музична діяльність виконує такі завдання, а саме: розширює художній світогляд особистості, знайомить з основними музичними поняттями, засобами музичної виразності, розвиває інтерес до музичного мистецтва тощо. Доцільно зазначити, що в результаті музичної діяльності формуються пізнавальні, практичні, творчі та соціальні компетентності. Так, під пізнавальними компетентностями відбувається уявлення про характер та жанри музики, темп, динаміку, регістри; розширюються знання щодо назв музичних інструментів, танцювальних рухів та танців і т. д. Практичні компетентності допомагають розрізняти музичні жанри маршу, пісні, танцю, самостійно визначати характер твору, впізнавати на слух музичні твори, співати легким звуком, без напруги, чітко вимовляти слова пісень, рухатися відповідно до характеру музичного твору тощо. Самостійно наспівувати почуті мелодії, вигадувати танці-імпровізації та власні танцювальні рухи під музику, перейматися красою власних рухів –забезпечують творчі компетентності. Натомість, соціальні компетентності забезпечують уміння поводитися в колективі, виявляти вольові якості, толерантно ставляться до успіхів чи невдач.

Вивчаючи роботи вітчизняних дослідників, ми дійшли висновку, що одним із видів музичної діяльності, який більшою мірою сприяє на розвиток творчої особистості є музичний рух. Музичні рухи вважаються найбільш продуктивним видом музичної діяльності. Так, зокрема діти спроможні не лише відтворювати показані їм рухи під музику, а й пропонувати власно створені рухи, що є музично обґрунтованими й доцільними. Саме музика і рух формують свободу в творчому мисленні, надають можливість імпровізувати. Музика і рух вважаються помічниками у вихованні підростаючого покоління.

За А. Луговською музичні рухи є найбільш продуктивним видом музичної діяльності. Організуючи роботу з розвитку координаційних здібностей вихованців виникає необхідність у наданні більшої уваги щодо музично-ритмічних і танцювальних рухів. Неабияке значення належить образним музично-руховим етюдам, які сприяють розкріпаченню особистості (Луговська, 2009).

Таким чином, на особливу увагу в нашому дослідженні заслуговує дефініція «танцювальна діяльність», яка нерозривно пов'язана з музичною діяльністю. Г. Колодницький доводить, що танцювальна діяльність сприяє розвитку уяви та формуванню процесів сприйняття, включення в

роботу обох півкуль мозку. Автор поділяє танцювальну діяльність на ігровий та видовищний типи. Такий поділ дозволяє акцентувати різні рівні освоєння танцю, а саме: культурологічний, функціональний, естетичний (Колодницький, 2017).

Аналіз та систематизація джерелознавчої літератури засвідчує, що танцювальна діяльність здатна розвивати патріотичні почуття, пропагувати національні форми танцю, фольклору, зменшує нервові навантаження дітей. Танцювальна діяльність вирішує виховні функції. Так, виконання рухів дає змогу впливати на формування вольових якостей вихованців (організованості, дисциплінованості, наполегливості, витримки), а взаємодія дівчаток та хлопчиків під час танцю сприяє засвоєнню навичок культури поведінки та спілкування. Танцювальна діяльність дозволяє одночасно вирішувати завдання естетичного та фізичного виховання дітей (Ельконін, 2012; Шевчук, 2015, с. 123).

Е. Мартиненко засвідчує, що танцювальна діяльність виконує не тільки загальноосвітні функції, а й може вирішувати завдання морально-етичного виховання. Під час занять танцями розширюються дитячі інтереси, розвиваються вміння бачити прекрасне в хореографічному мистецтві, формуються навички культури одягу, поведінки та рухів, зокрема запрошення до танцю, яке підкреслює гідність і повагу до того, з ким танцюють і для кого танцюють (Мартыненко, 2005).

Наголосимо, що в житті кожної сім'ї настає момент, коли батьки замислюються над тим, в який колектив віддати дитину. Першість займають саме танцювальні колективи. Для малюків, все розпочинається з ритміки і ритмічних рухів. На занятті дитина не лише навчається красиво танцювати, рухатися, тримати осанку, але і розвивається духовно. Такі заняття схожі на гру, основна мета яких всебічний розвиток дитини, розвиток музичного слуху і ритму, формування творчих здібностей та індивідуальних якостей особистості засобами музики і танцювальних рухів.

Зазначимо, що сьогодні в педагогічній літературі чітко не визначена структура спеціальних здібностей щодо музично-танцювальної діяльності, не розроблені методика і педагогічні умови їх цілеспрямованого формування з урахуванням психофізіологічних можливостей дітей різного віку. Проте, музиканти-педагоги (Ж. Далькроз, К. Орф, Н. Ветлугіна і т. д.) відмічали важливу роль музично-танцювальної діяльності. На їхню думку, музично-танцювальна діяльність позитивно впливає на формування художніх смаків у дітей різних вікових груп. Музично-танцювальна діяльність включає музику, драматургію, пантоміму, пластику і танець, які складають єдине художнє ціле. В процесі музично-танцювальної діяльності діти створюють власні етюди, ігри, танці і одночасно їх виконують.

Застосування музично-танцювальної діяльності показує, що чим раніше вона використовується в розвиваючій роботі з дітьми (у формі ритмічних вправ, музичних ігор, танців, хороводів), тим вищі результати в розвитку дитини мовної функції, довільної діяльності, моторики, пластичності, виразності рухів, музичних здібностей.

Рух під музику як вид музичної діяльності складається з двох компонентів, а саме:

- музично-ритмічних навичок (уміння передавати рухами засоби музичної виразності: ритм, темп, динаміку, форму, характер музичного твору);
- навичок виразних рухів (основних, гімнастичних з предметами і без них, сюжетно-образних, танцювальних).

Ці компоненти знаходяться в тісному взаємозв'язку і оволодіння ними здійснюється за допомогою ігор, танців і вправ. В процесі формування рухів під музику у дітей вирішуються наступні завдання:

- розвиток музичного сприйняття, уміння передавати різні засоби музичної виразності (ритм, темп, динаміку, форму, характер музичного твору), у вільних рухах відбивати жанри музики (марш, танець, пісню);
- оволодіння «мовою рухів», умінням за допомогою жестів, міміки, пантоміми передавати музичний образ;
- розвиток пізнавальної, емоційно-вольової, моторної, особової сфер дитини за допомогою рухів.

Вирішення цих завдань відбувається через основні види рухів під музику. З фізичних вправ в музично-танцювальній діяльності застосовуються основні рухи (ходьба, біг, підстрибування, підскоки), загальнорозвиваючі (без предметів і з предметами) і стройові вправи (побудови, перестроювання і пересування). У музично-танцювальній діяльності використовуються нескладні елементи народних танців, хороводів, бальних танців, які складають основу сучасних дитячих композицій. Сюжетно-образні рухи включають імітацію звичок тварин і птахів, пересування різноманітного транспорту, дій, характерних для яких-небудь професій тощо.

Видатні педагоги Л. Виготський та Н. Ветлугіна вважають, що дітей варто якомога раніше спонукати до виконання творчих завдань. Одним із видів музичної діяльності, який сприяє розвитку творчої особистості вважається музичний рух. Організуючи роботу з розвитку творчих здібностей дітей виникає необхідність в наданні більшої уваги музично-танцювальній діяльності.

На основі аналізу та систематизації наукової літератури нами було встановлено, що музично-танцювальна діяльність має такі характеристики:

- образні музично-танцювальні етюди, які сприяють корекції особи, її розкріпаченню (перед дитиною постає завдання втілення того або іншого образу, при цьому використовується не лише пантоміма, але і мова жестів та міміки);
- оволодіння основними рухами: різними видами ходьби, бігу, стрибків, техніки рухів;
- танцювальні рухи і танці, особлива увага в них – спілкування;
- орієнтування в просторі;
- індивідуальний творчий прояв дітей у русі – імпровізація (*Музыкально-ритмическая, 2016*).

Можливість раннього знайомства дітей з музично-танцювальною діяльністю надається в дитячому садку та закладах позашкільної освіти, де досить широко використовуються музично-ритмічні та танцювальні рухи в естетичному вихованні дітей. Доведено, що за допомогою музично-ритмічних та танцювальних рухів у дітей відбувається становлення творчих здібностей. Це обумовлено поєднанням в єдиній діяльності музики, руху і гри (*Танцевальная деятельность, 2017*).

Таким чином, музично-танцювальна діяльність розглядається як спосіб формування стосунків до світу, до себе, до іншого. Музично-танцювальна діяльність вважається важливим способом формування взаємовідносин, оскільки вона є синтетичною формою роботи і надає можливість забезпечити взаємозв'язок музичного, танцювального заняття і самовираження особи. Музично-танцювальна діяльність є активною діяльністю, що відображає характер музики в русі та включає ритмічні рухи, музичні ігри, танці і вправи. В основі музично-танцювальної діяльності лежить розвиток у дітей здатності сприймати музичні образи й уміння відображати їх в русі.

Висновки. На основі термінологічного аналізу та інтерпретації наукової думки нами було висвітлено теоретико-педагогічний аспект досвіду музично-танцювальної діяльності та узагальнено наукові погляди вітчизняних дослідників щодо означеної проблематики. Доведено, що дефініція «музично-танцювальна діяльність» немає однозначного тлумачення. Під музично-танцювальною діяльністю вітчизняні дослідники розуміють спосіб формування стосунків до світу, до себе, до іншого. На основі аналізу та систематизації різних підходів до теоретичного обґрунтування означеної проблеми нами було встановлено, що досвід музично-танцювальної діяльності формується на основі музично-ритмічних танцювальних дій, оскільки вона є синтетичною формою роботи і надає можливість забезпечити взаємозв'язок музичного, танцювального заняття і самовираження особи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Великий тлумачний словник української мови / уклад. В. Т. Бусел. Київ : Ірпінь, 2005. Т. 1. 1728 с.
- Горшкова Є. Про музично-рухову творчість. *Дошкільне виховання*. 2015. № 5. С. 45–57.
- Ельконін Д. Дитяча психологія. *Фізична культура: виховання, освіта, тренування*. 2012. № 5. С. 89–97.
- Колодницький Г. Фізична культура. Ритмічні вправи, хореографія та ігри. *Культура і життя*. 2017. № 12. С. 145–158.
- Луговська А. Ритмічні вправи, ігри і танці. *Сучасні наукові дослідження та передовий досвід вирішення проблем фізичного і психічного здоров'я дітей*. 2009. № 7. С. 87–98.
- Мартыненко Е. Педагогические условия формирования хореографических умений детей 5-6 летнего возраста в дошкольных учреждениях : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Бердянск, 2005. 20 с.
- Музыкально-ритмическая и танцевальная деятельность – как средство развития творческих способностей детей дошкольного возраста. 2016. URL: <https://nsportal.ru/>.
- Новікова Л. Музична діяльність. Мотиваційний аспект. *Мистецтво і освіта*. 2016. № 5. С. 13–14.
- Танцевальная деятельность как средство развития творческих способностей детей. 2017. URL: <https://research-journal.org/>.
- Фомін А. Інтеграції рухової і пізнавальної діяльності дошкільників засобами сюжетно-рольової ритмічної гімнастики. *Школа і педагогіка*. 2014. № 8. С. 34–46.
- Шабутін С. Зцілення музикою. Тернопіль, 2011. 254 с.
- Шевчук А. Дитяча хореографія. Тернопіль : Мандрівець. 2015. 127 с.

REFERENCES

- Busel, V. T. (2005). *Tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy [Interpretative dictionary of the Ukrainian language] (T. 1)*. Kyiv, Irpin [in Ukrainian].
- Elkonin, D. (2012). Dytiacha psykholohiia [Child psychology]. *Fizychna kultura: vykhovannia, osvita, trenuvannia [Physical culture: education, education, training]*, 5, 89-97 [in Ukrainian].
- Fomin, A. (2014). Intehratsii rukhovoï i piznavalnoï diialnosti doshkilnykiv zasobamy siuzhetno-rolovoï rytmichnoi himnastyky [Integration of motor and cognitive activity of preschool children by means of plot-role rhythmic gymnastics]. *Shkola i pedahohika [School and pedagogy]*, 8, 34-46 [in Ukrainian].
- Horshkova, Ye. (2015). Pro muzychno-rukhovu tvorchist. Doshkilne vykhovannia [About musical and motor creativity]. *Doshkilne vykhovannia [Preschool education]*, 5, 45-47 [in Ukrainian].
- Kolodnytskyi, H. (2017). Fizychna kultura. Rytmichni vpravy, khoreohrafiia ta ihry [Physical Education. Rhythmic exercises, choreography and games]. *Kultura i zhyttia [Culture and life]*, 12, p. 145-158 [in Ukrainian].
- Luhovska, A. (2009). Rytmichni vpravy, ihry i tantsi [Rhythmic exercises, games and dancing]. *Suchasni naukovi doslidzhennia ta peredovyi dosvid vyrishennia problem fizychnoho i psykhychnoho zdorov'ia ditei [Modern scientific research and advanced experience in solving the problems of physical and mental health of children]*, 7, 87-98 [in Ukrainian].
- Martynenko, E. (2005). *Pedagogicheskie usloviya formirovaniya khoreograficheskikh umenii detei 5-6 letnego vozrasta v doshkol'nykh uchrezhdeniyakh [Pedagogical conditions of the formation of choreographic skills of children 5-6 years of age in preschool institutions]*. (Extended abstract of PhD dissertation). Berdyansk [in Russian].
- Muzykal'no-ritmicheskaya i tantseval'naya deyatelnost' – kak sredstvo razvitiya tvorcheskikh sposobnostei detei doshkol'nogo vozrasta [Musical rhythmic and dance activities - as a means of developing the creative abilities of children of preschool age]*. Retrieved from <https://nsportal.ru/>. [in Russian].
- Novikova, L. (2016). Muzychna diialnist. Motyvatsiynyi aspekt [Musical activity. Motivational aspect]. *Mystetstvo i osvita [Art and education]*, 5, 13-14 [in Ukrainian].
- Shabutyn, S. (2011). *Ztsilennia muzykoïu [Healing music]*. Ternopil [in Ukrainian].
- Shevchuk, A. (2015). *Dytiacha khoreohrafiia [Children's choreography]*. Ternopil: Mandrivets [in Ukrainian].
- Tantseval'naya deyatelnost' kak sredstvo razvitiya tvorcheskikh sposobnostei detei [Dance activities as a means of developing children's creative abilities]*. Retrieved from <https://research-journal.org/> [in Russian].

ZAKHAR OMELIANENKO

THEORETICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS OF MUSICAL AND DANCE ACTIVITY EXPERIENCE

Introduction. One of the main problems of modern society is the formation of a healthy nation, in particular the younger generation. Teachers, physicians and parents declare the delay, retardation, violation and non-compliance with norms in children's development, inferiority of their health. First of all, such deviations concern musculoskeletal and nervous systems. Therefore, nowadays teachers and heads of children choreographic collectives face the task of developing physical and psychological health of children by means of musical and dance activity.

The **purpose** of the article is to highlight the theoretical aspect of musical and dance activity experience.

Methods. In order to realize the purpose of the article a complex of methods was used: general scientific – analysis, generalization, systematization, which were used to determine the state of development of the problem of musical and dance activity, as well as specific scientific – terminological analysis and interpretation used in the definition of the basic concepts.

Originality. Musical and dance activity is one of the types of music activity in which the content of music, its character, images are transmitted into movements. The basis is music, and various physical exercises, dances, story-shaped moves are used as the means of its deeper perception and understanding. Musical and dance activity is a kind of musical activity, the basis of which is the interaction of music and rhythmic move. In the process of move to music, children master the culture of the body, “the language of moves”, their moves improve and get expressive.

Conclusion. On the basis of terminological analysis and interpretation of scientific thought, we have outlined the theoretical aspect of musical and dance activity experience and summarized the scientific views of native researchers on the identified issues. It is proved that the concept of “experience of musical and dance activity” does not have a clear definition. Musical and dance activity is considered by the native researchers as the way of forming attitudes to the world, to oneself, to another ones. On the basis of analysis and systematization of different approaches to the theoretical substantiation of the mentioned problem, it was established that the experience of musical and dance activity is formed on the basis of musical and rhythmic dance actions, since it is a synthetic form of work and provides interconnection of musical, dance class and self-expression of the personality.

Key words: *experience, music, musical activity, dance activity, dance move, dance.*

Одержано 10.02.2019р.